

КОМПЛЕКСНИЙ ПІДХІД ДО СТРАТЕГІЧНОГО АНАЛІЗУ ПОТЕНЦІАЛУ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ СТІЙКОСТІ ГОСПОДАРЮЮЧОГО СУБ'ЄКТА

© Костирко Р.О., 2007

Досліджено методологію стратегічного аналізу потенціалу фінансово-економічної стійкості, сформовано принципи, предметну галузь та концептуальну модель стратегічного аналізу потенціалу фінансово-економічної стійкості господарюючого суб'єкта.

The methodology of the strategic analysis of potential of financial and economic stability is investigated; principles, subject and conceptual model of the strategic analysis of potential of financial and economic stability of the enterprise are generated.

Постанова проблеми. У сучасних умовах ринкової економіки України зростає роль стратегічного аналізу, який є однією з важливих складових сервісної системи підтримки фінансового управління господарюючого суб'єкта. Це пояснюється насамперед необхідністю отримання достовірної інформації про дійсний потенціал фінансово-економічної стійкості для визначення стратегічних орієнтирів сталого розвитку будь-якого господарюючого суб'єкта.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теорія стратегічного аналізу базується на теорії менеджменту, розвиток якої відображено у фундаментальних наукових працях відомих вчених – Ансоффа І., Друрі К., Десмонда М., Карлофа Б., Келлі Р., Мескона М.Х., Мінцберга М., Томпсона А.А., Хана Д., Холла Р.

Питання сутності стратегічного аналізу, його місця в системі менеджменту розглядали в своїх працях зарубіжні та вітчизняні вчені, серед яких: Брейли Р., Бернстайн Л.А., Воронкова А.Е., Градов А.П., Забродський В.А., Каплан Р., Кизим Н.А., Козаченко Г.В., Майерс С., Нікітін С.М., Райан Б., Савчук В.П., Самочкін В.Н., Тренев Н.Н., Фатхутдінов Р.А. У цих дослідженнях основну увагу науковці зосереджують на стратегічному аналізі зовнішнього середовища з використанням експертних методів. Однак такий підхід є доречним за попереднього аналізу стратегічної позиції господарюючого суб'єкта. Комплексна методика стратегічного аналізу потенціалу фінансово-економічної стійкості суб'єкта господарювання не є достатньо розробленою. Серед питань цієї проблематики залишаються невирішеними: комплексна розробка цілісної концепції стратегічного аналізу потенціалу фінансово-економічної стійкості; організаційно-методичне забезпечення стратегічного аналізу; модифікація результатів стратегічного аналізу потенціалу фінансово-економічної стійкості для визначення цільових векторів стратегії сталого розвитку господарюючого суб'єкта.

Мета статті полягає у дослідженні сутності та обґрунтуванні концептуальних положень стратегічного аналізу потенціалу фінансово-економічної стійкості господарюючого суб'єкта.

Основний матеріал. Формування стратегії будь-якого господарюючого суб'єкта починається з стратегічного аналізу, який проводиться за двома напрямками: дослідження динаміки навколишнього середовища і потенціалу фінансово-економічної стійкості організації. Критичне оцінювання домінуючих у вітчизняній теорії та практиці методологічних підходів до стратегічного аналізу потенціалу фінансово-економічної стійкості господарюючого суб'єкта дає можливість виявити їх сильні та слабкі сторони: обмеженість кількісного стратегічного аналізу; суб'єктивність відбору показників, які підлягають стратегічному аналізу; невизначеність процедур формування

аналітичного базису для вибору та визначення цільових показників стратегії сталого розвитку господарюючого суб'єкта [2; 4; 7; 10; 12]. У зв'язку з цим закономірним є питання про необхідність розроблення інструментарію стратегічного аналізу потенціалу фінансово-економічної стійкості господарюючого суб'єкта.

Стратегічний аналіз повинен бути інструментом оцінювання потенціалу фінансово-економічної стійкості та діагностики вибору стратегії сталого розвитку господарюючого суб'єкта. Комплексний підхід до стратегічного аналізу й оцінювання потенціалу фінансово-економічної стійкості господарюючого суб'єкта має базуватися на єдності статичного та динамічного підходів. Статичний підхід передбачає визначення дійсного стану потенціалу фінансово-економічної стійкості. На базі статичного підходу здійснюється експрес-аналіз стратегічної позиції та ретроспективний і поточний аналіз ефективності фінансово-економічної діяльності господарюючого суб'єкта та формування організаційно-методичного забезпечення аналізу його потенціалу фінансово-економічної стійкості.

Методологічні положення стратегічного аналізу потенціалу фінансово-економічної стійкості у цьому дослідженні будуються на принципах ціліорієнтованості, системності, інтегрованості, комплексності та адаптивності [1; 10; 11].

Принцип ціліорієнтованості передбачає чітке розмежування стратегічного аналізу, адресність та конкретність висновків, тобто стратегічний аналіз повинен переслідувати конкретну мету. У цьому дослідженні цілі розмежовані на необмежені (цільові орієнтири складових потенціалу фінансово-економічної стійкості); обмежені (індикатори стану активів і пасивів господарюючого суб'єкта, рівень рентабельності) та інтервальні (обмеження від максимального до мінімального значення); реальні цілі – визначення мети з урахуванням дійсного потенціалу фінансово-економічної стійкості господарюючого суб'єкта. У дослідженні формулювання мети передбачає постановку гіпотези, яку потрібно довести.

Принцип системності передбачає забезпечення взаємозв'язку кожного із напрямків і елементів стратегічного аналізу потенціалу фінансово-економічної стійкості господарюючого суб'єкта. Це означає, що розв'язання завдань стратегічного аналізу виконується лише на підставі результатів сукупного оцінювання загальних тенденцій його складових, тобто зміни одного показника впливають на результативність інших показників і потенціал фінансово-економічної стійкості загалом. Реалізація принципу системності до дослідження елементів потенціалу фінансово-економічної стійкості передбачає багаторівневу структуру стратегічного аналізу, який наведено чотирма блоками: (1) цільова функція стратегічного аналізу; (2) аналітична оцінка стратегічної позиції господарюючого суб'єкта; (3) організаційно-методичне забезпечення стратегічного аналізу потенціалу фінансово-економічної стійкості господарюючого суб'єкта; (4) модифікація результатів стратегічного аналізу потенціалу фінансово-економічної стійкості для обґрунтування стратегії сталого розвитку господарюючого суб'єкта. Графічна інтерпретація концептуальної моделі стратегічного аналізу зображена у вигляді неперервного процесу на рисунку.

Відповідно до концепції обґрунтовано принципову характеристику кожного блока стратегічного аналізу, її ієрархічні рівні та процедури. Кожний з виокремлених блоків об'єднує низку власних методів та показників, які використовуються для їх оцінювання та модифікації структури управлінських рішень. Для реалізації прогностно-діагностичної функції стратегічного аналізу визначені: середовище (рівні), суб'єкти, об'єкти, послідовність формування організаційно-методичного базису та процедури модифікації результатів стратегічного аналізу для складання фінансових прогнозів сталого розвитку господарюючого суб'єкта.

Загалом усі блоки стратегічного аналізу можна розмежувати на три групи: експрес-аналіз, стратегічний аналіз потенціалу фінансово-економічної стійкості, модифікація результатів стратегічного аналізу потенціалу фінансово-економічної стійкості для вибору стратегії сталого розвитку господарюючого суб'єкта. Взаємозв'язок між ними забезпечується тим, що результати експрес-аналізу використовуються для визначення пріоритетів стратегічного аналізу. Враховуючи логіку та методологію наукового пізнання, в цьому дослідженні основна увага зосереджена на

таких етапах стратегічного аналізу потенціалу фінансово-економічної стійкості: формування дерева цілей та постановці задачі; підготовці бази даних, вибору методів і способів аналізу; формування банків даних; тестування та модифікація даних для обґрунтування фінансових прогнозів сталого розвитку господарюючого суб'єкта.

Концептуальна модель стратегічного аналізу потенціалу фінансово-економічної стійкості господарюючого суб'єкта

Ступінь структуризації запропонованого механізму стратегічного аналізу досягається чіткістю взаємозв'язку його основних складових: цілі, можливості опису зв'язків між цілями, визначення аналітичних процедур та критеріїв оцінки кожної складової потенціалу, що дозволяє чіткіше оцінити дійсний та майбутній потенціал фінансово-економічної стійкості та обґрунтувати перспективи сталого розвитку господарюючого суб'єкта.

Принцип інтегрованості є ключовим правилом, яким потрібно керуватися під час комплексного аналізу та оцінювання потенціалу фінансово-економічної стійкості. Оскільки головним завданням сталого розвитку господарюючого суб'єкта є підтримка та відтворення вартості господарюючого суб'єкта, то стратегічний аналіз потенціалу фінансово-економічної стійкості повинен об'єднувати такі елементи і методи, які кожний з них або у сукупності повинен адекватно відбивати стан потенціалу на різних сегментах діяльності господарюючого суб'єкта. Реалізація цього принципу представлена розробкою і використанням інтегрованих показників, сформованих на підставі індивідуальних показників, які аналізуються і оцінюються в їх взаємозв'язку. Використання результатів стратегічного аналізу потенціалу фінансово-економічної стійкості сприяє збалансованості прийняття рішень як за напрямками діяльності господарюючого

суб'єкта – операційної, фінансової та інвестиційної діяльності, так і при прийнятті рішень з вибору доцільної стратегії сталого розвитку господарюючого суб'єкта.

Принцип комплексності означає, що комплексна оцінка потенціалу фінансово-економічної стійкості є індикатором якісно-кількісної характеристики фінансово-економічної діяльності господарюючого суб'єкта. Така комплексність досягається, по-перше, багатоаспектністю – сукупною оцінкою складових потенціалу фінансово-економічної стійкості (ефективності операційної, фінансової і інвестиційної діяльності); по-друге, багатоваріантністю процедур стратегічного аналізу на підставі порівняння результатів стратегічного аналізу з базовими порівняннями (галузевих, інших суб'єктів тощо); по-третє, багатокритеріальності оцінки – вибір показників стратегічного аналізу визначається користувачами інформації за принципом істотності; по-четверте, формі надання – використання результатів стратегічного аналізу потенціалу фінансово-економічної стійкості на підставі процедур модифікації для розробки фінансових прогнозів сталого розвитку господарюючого суб'єкта.

Принцип адаптивності передбачає постійний моніторинг і оцінку результатів стратегічного аналізу з метою корегування показників фінансових прогнозів сталого розвитку господарюючого суб'єкта та управлінських рішень. Це означає, що стратегічний аналіз потенціалу фінансово-економічної стійкості не обмежений системою, тобто при формуванні банку даних необхідно ураховувати вплив чинників навколишнього середовища та своєчасно вносити корегування в аналітичну інформацію. Прогнозування майбутнього стану потенціалу фінансово-економічної ефективності та формування стратегії сталого розвитку підприємства вимагає проведення спеціальних розрахунків множини варіантів, які засновуються на сценарному підході.

Основою стратегічного аналізу потенціалу фінансово-економічної стійкості господарюючого суб'єкта є динамічний підхід. Керуючись динамічним підходом, стратегічний аналіз потенціалу фінансово-економічної стійкості розглядається з кількох точок зору, як набір показників на перспективу відповідно за такими блоками: попередній стратегічний експрес-аналіз, формування організаційно-методичного базису для стратегічного аналізу потенціалу фінансово-економічної стійкості та вибору доцільної стратегії сталого розвитку господарюючого суб'єкта. Запропонований методологічний підхід до стратегічного аналізу відображає його дієздатність до адаптації та посилення інформаційної функції сервісної системи підтримки управління в розробці стратегії сталого розвитку господарюючого суб'єкта. У загальному вигляді потенціал можна подати такою функцією:

$$\Pi(t) = f(\Pi_{\text{од}}, \Pi_{\text{інв}}, \Pi_{\text{фін}}),$$

де $\Pi_{\text{од}}$ – операційний потенціал; $\Pi_{\text{інв}}$ – інвестиційний потенціал; $\Pi_{\text{фін}}$ – фінансовий потенціал.

З методологічного погляду стратегічний аналіз потенціалу фінансово-економічної стійкості господарюючого суб'єкта ґрунтується на балансі інтересів різноманітних груп користувачів: власниками для обґрунтування стратегічних рішень; партнерами та контрагентами для дотримання достовірної інформації. Взаємозв'язок суб'єктів стратегічного аналізу з об'єктами досягається за допомогою процедурного комплексу – сукупності методів, ресурсів та методичного забезпечення. Отже, стратегічний аналіз розглядається як обов'язковий елемент сервісної системи підтримки фінансового управління господарюючого суб'єкта.

Висновок. Викладена теоретична концепція є підґрунтям для дослідження та оцінки взаємопов'язаних елементів потенціалу фінансово-економічної стійкості господарюючого суб'єкта. Використання комплексного підходу до стратегічного аналізу потенціалу фінансово-економічної стійкості надає можливість реально оцінити дійсний потенціал фінансово-економічної стійкості та визначити оптимальні вектори стратегії сталого розвитку господарюючого суб'єкта у форматі стратегічних фінансових планів.

1. Ансофф И. Стратегическое управление: Пер. с англ. – М.: Экономика, 1989. – 519 с.
2. Бернштейн Л.А. Анализ финансовой отчетности: Пер. с англ. / Науч. ред. перевода чл.-кор. РАН И.И. Елисеєва / Гл. ред. серии проф. Я.В. Соколов. – М.: Финансы и статистика, 1996. – 345 с.

3. Друри К. Введение в управленческий и производственный учет: Учебное пособие для вузов / Пер. с англ. под ред. Н.Д. Эриолишвили; Предисловие проф. П.С. Безруких. – 3-е изд., перероб. и доп. – М.: Аудит, ЮНИТИ, 1998. – 783 с. 4. Забродский В.А., Кизим Н.А. Диагностика финансовой устойчивости функционирования производственно-экономических систем. – Харьков: Бизнес Информ, 2000. – 82 с. 5. Карлоф Б. Деловая стратегия: концепция, содержание, символы / Пер. с англ.; Науч. ред. и авт. послесл. В.А. Приписнов. – М.: Экономика, 1991. – 582 с. 5. Мескон М.Х., Альберт М., Хедоури Ф. Основы менеджмента: Пер. с англ. – М.: Дело, 1997. – 704 с. 6. Никитин С.Н. Экономическая стратегия фирмы: Учеб. пособие / Под ред. Градова. – СПб.: Специальная литература, 1995. – 148 с. 7. Николаева О.Е., Алексеева О.В. Стратегический управленческий учет. – М.: Едиториал УРСС, 2003. – 304 с. 8. Райан Б. Стратегический учет для руководителя: Пер. с англ.; Под ред. В.А. Микрюкова. – М.: Аудит, ЮНИТИ, 1998. – 616 с. 9. Самочкин В.Н. Гибкое развитие предприятия: Анализ и планирование. – 2-е изд., искр. и доп. – М.: Дело, 2000. – 376 с. 10. Стратегическое управление организационно-экономической устойчивостью фирмы: Логистикоориентированное проектирование бизнеса / А.Д. Канчавелли, А.А. Колобов, И.Н. Омелченко. – М.: Изд-во МГТУ им. Н.Э. Баумана, 2001. – 600 с. 11. Тренев Н.Н. Стратегическое управление: Учебн. пособие для вузов. – М.: Издательство ПРИОР, 2000. – 288 с.

УДК 657.22

Я.Д. Крупка

Тернопільський національний економічний університет

ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА

© Крупка Я.Д., 2007

Розглянуто питання обліку витрат, пов'язаних з реалізацією на підприємстві інноваційних проєктів та програм. Запропоновано варіанти обліку витрат та інноваційної продукції залежно від їх економічного змісту, джерел покриття, місця виникнення.

The account questions of charges, related to realization on the enterprise of innovative projects and programs are examined. The account variants of charges and innovative products are offered depending on their economic maintenance, sources of coverage, place of origin.

Постановка проблеми. Інноваційний напрям розвитку є необхідною умовою діяльності будь-якого підприємства. Без інновацій, пов'язаних з розробленням нових видів продукції, впровадженням сучасних технологій, модернізацією та переоснащенням виробництва, підприємницька діяльність не може розвиватися. Особливо це актуально в умовах сучасних глобальних перетворень, інтеграції вітчизняної економіки у світові економічні відносини, за умови значного обмеження природних та енергетичних ресурсів.

Для ефективного менеджменту потрібно мати достовірну і неупереджену інформацію про інноваційні процеси на підприємстві як з метою здійснення оперативного управління, так і для стратегічного планування і прогнозування на майбутнє. Інвестиційно-інноваційна діяльність підприємства є багатогранною і вимагає широкого спектра планової, прогнозної, звітної, аналітичної та інших видів інформації.

Аналіз останніх досліджень. Інноваційним процесам сьогодні приділяється значна увага. Оцінці і прогнозуванню інноваційної стратегії, реалізації інвестиційних програм і проєктів присвячено праці багатьох провідних вітчизняних та зарубіжних вчених. Водночас обліково-аналітичні аспекти інноваційного розвитку залишаються малодослідженими і недостатньо розкритими в економічній літературі. Крім декількох статей загального плану (О.В. Контаєвої [3],